provincie
GELDERLAND

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Ten geleide

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is een landelijk opgezet project met het doel om in betrekkelijk korte tijd - 5 jaar - een inventarisatie te verkrijgen van bouwkunst en stedebouw uit de periode 1850-1940. De uitvoering van het project wordt verzorgd door de provincies. In Gelderland heeft de provincie de Stichting MIP-Gelderland opgericht, die belast is met de uitvoering van het project.

In Gelderland wordt het MIP uitgevoerd conform de Gelderse streekplanindeling: Midden-Gelderland, Oost-Gelderland, Veluwe en Rivierenland. Binnen deze inventarisatiegebieden wordt per gemeente geïnventariseerd.

Het eindprodukt, waarover de gemeenten de beschikking krijgen, bestaat uit 3 rapporten, te weten een regiobeschrijving, een gemeentebeschrijving en een inventarisatierapport.

In de regiobeschrijving wordt op hoofdlijnen een schets gegeven van ontwikkelingen die bepalend zijn geweest voor de ruimtelijke kwaliteit, i.c. bouwkundige en stedebouwkundige karakteristieken, uit de periode 1850-1940 in het inventarisatiegebied. Het betreft veelal ontwikkelingen en karakteristieken die behalve van lokaal belang ook een boven-lokaal belang vertegenwoordigen.

In de gemeentebeschrijving, die kan worden beschouwd als een verfijning die betrekking heeft op een deel van het grondgebied van de regiobeschrijving, worden op beknopte wijze de voornaamste historisch-geografische, sociaal-economische, bouwkundige en stedebouwkundige ontwikkelingen uit de periode 1850-1940 weergegeven.
In dit verband dient hoofdstuk 4.5. *Karakterisering geïnventariseerde bebouwing* afzonderlijk te worden genoemd. Het betreft een hoofdstuk dat als "schakel" fungeert tussen het beschrijvende en het inventarisatiegedeelte, te weten het inventarisatierapport.

Het inventarisatierapport voorziet in een beknopte weergave per gemeente van de gebouwde omgeving uit de periode 1850-1940 in de vorm van objecten en complexen op basis van de uitgewerkte MIP-formulieren.

Hoewel de 3 rapporten afzonderlijk kunnen worden gelezen, verdient het aanbeveling het inventarisatiegedeelte niet los te zien van het beschrijvende gedeelte en omgekeerd.

..2/

Blad : 2
Betreft : **Ten geleide** (vervolg)

Met betrekking tot het gebruik van de MIP-eindprodukten dient het volgende te worden opgemerkt.

Bij schrijven d.d. 21 september 1989 - nr. WZ89.59395 - WZ/CE404 is de provincie Gelderland accoord gegaan met de samenwerkingsovereenkomst, zoals opgesteld van rijkswege bij schrijven d.d. 11 augustus 1989, nr. U-172.612, inzake de uitvoering van het Monumenten Inventarisatie Project in Gelderland.

In artikel 8 van bedoelde overeenkomst is het gebruik van de eindprodukten geregeld. Dit artikel luidt als volgt:

"Artikel 8. Gebruik eindprodukten

1. De Provincie is evenals de Rijksdienst ook nadat de eindprodukten als bedoeld in artikel 1, leden a t/m e (*) zijn opgeleverd gerechtigd deze eindprodukten, geheel of gedeeltelijk voor eigen gebruik aan te wenden, te vermenigvuldigen of te publiceren, dan wel, al dan niet tegen financiële vergoeding, voor gebruik aan derden beschikbaar te stellen.
2. De Provincie maakt met derden die zij bij de uitvoering van het Project betrekt zodanige afspraken, dat hen niet de bevoegdheid toekomt, bv. door een beroep op hun toebehorende auteursrechten, in het in het eerste lid omschreven gebruik, geheel of gedeeltelijk te beletten of te belemmeren.
3. De Rijksdienst en de Provincie bevorderen de totstandkoming van openbare publicaties over jongere bouwkunst en stedebouw uit de periode midden 19e eeuw - Tweede Wereldoorlog."

Wij verzoeken u bij het gebruik van de eindprodukten de geraadpleegde bron(nen) te vermelden.

OOST-GELDERLAND

VORDEN

gemeentebeschrijving

Monumenten
Inventarisatie
Project

GEMEENTEBESCHRIJVING

GEMEENTE VORDEN

INHOUDSOPGAVE

		Blz.
1.	INLEIDING	3
2.	BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK	6
3.	INFRASTRUCTUUR	9
4.	NEDERZETTINGSSTRUCTUUR	10
4.1.	Algemeen	
4.2.	Functionele ontwikkelingen - periode 1800-1850 - periode 1850-1900 - periode 1900-1950	
4.3.	Stedebouwkundige structuur: - Vorden - Wichmond - Kranenburg - Verspreide bebouwing	
4.4.	Ontwikkelingen na 1940	
4.5.	Karakterisering geïnventariseerde bebouwing	
4.6.	Typologie uitbreidingen gemeente Vorden 1850-1940	
4.7.	Bijzondere gebieden	
GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN, KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR		21

1. INLEIDING

De gemeente Vorden heeft een oppervlakte van 6.789 hectare en ligt in het inventarisatiegebied Oost-Gelderland. Vorden is de hoofdkern in de gelijknamige gemeente, waarin tevens de kernen Kranenburg en Wichmond gelegen zijn (zie afbeelding 1). In 1989 is een groot deel van de gemeente Warnsveld toegevoegd aan de gemeente Vorden (zie afbeelding 2).

De gemeente Vorden strekt zich uit over het overgangsgebied tussen het Oost-Nederlands Plateau en het IJsseldal. De Baakse Beek is vanaf 1989 grenskanaal in het zuidwesten van de gemeente Vorden geworden. Als buurgemeenten kent de gemeente Vorden de gemeenten Steenderen, Zutphen, Lochem, Ruurlo, Hengelo en Warnsveld. De gemeente Vorden is in de periode 1850-1940 een in hoofdzaak agrarische gemeente gebleven met een opkomende, doch beperkte industrialisatie. Grootgrondbezit heeft een belangrijke rol gespeeld in de economische ontwikkeling van het gebied. Op 1 januari 1990 telde de gemeente Vorden 8.334 inwoners.

Afbeelding 1
Gemeente Vorden, 1867

Afbeelding 1a

PROVINCIE GELDERLAND. GEMEENTE WARNSVELD

Geteekend door J. Kuiper Uitgave van Hugo Sonnyar te Leeuwarden

3833 Bunders 2350 Inwoners

Afbeelding 2
Grenswijziging gemeente Vorden 1850-1990

2. BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK

Gedurende de Saale-ijstijd is een brede landijslob via het IJsseldal in zuidelijke richting doorgedrongen. Na het afsmelten van de ijsmassa's bleef een breed dal achter. De IJssel heeft hierin dikke pakketten oude rivierzanden afgezet. Gedurende de Weichsel-ijstijd was de riviervlakte bedekt met dekzanden, deels opgestoven uit het rivierdal. Daardoor is ten oosten van de IJssel, op de westelijke helling van het Oost-Nederlands Plateau, een gestaag oplopend dekzandgebied ontstaan, met een grote variatie aan dekzandruggen en beekdalen (zie afbeelding 3). Op de hoger gelegen gedeelten liggen overwegend zanden. De sterk fluctuerende grondwaterspiegel hangt samen met de grillige hoogtegesteldheid. Daar komt bij dat de gemeente Vorden gesitueerd is op de overgang van het dekzandplateau naar het IJsseldal. Een belangrijk gedeelte van het Midden- en Zuid-Achterhoekse grond- en oppervlaktewater stroom, via de inmiddels gegraven en gekanaliseerde beken, door de gemeente Vorden. Met name in de lager gelegen gedeelten van het dekzandgebied stagneert de afstroming. Hier zijn in het verleden broek- en veengebieden ontstaan.

Afbeelding 3
Geomorfologische kaart gemeente Vorden

Het grondgebruik in de periode 1850-1940 heeft betrekking op het rivierdal, het hooggelegen dekzandgebied en het voor wat betreft de hoogtegesteldheid grillige dekzandgebied waarin gleyverschijnselen (sterk wisselende grondwaterstanden die een grote invloed op de bodemgeschiktheid uitoefenen) voorkomen. Op het hoger gelegen dekzandgebied in het noorden van de gemeente Vorden domineert bosbouw tot op heden het bodemgebruik. Ook in het dekzandgebied met gleyverschijnselen komt veel bosaanplant voor. Na opheffing van de marken zijn veel voormalige markegronden door grootgrondbezitters opgekocht en vervolgens bebost (Onstein, Wildenborch). Zowel in het rivierdal als in het lager gelegen dekzandgebied komen akkercomplexen, afgewisseld met graslandcomplexen voor. Op de akkers zijn vooral rogge en in toenemende mate aardappelen en haver geteeld.

De afwatering heeft in de gemeente Vorden lange tijd te wensen over gelaten. Van zuidoost naar west neemt het terrein in hoogte af van ongeveer 16 meter naar 7 meter boven N.A.P. Belangrijke afwateringskanalen die uitmonden in de IJssel, zijn de Nieuwe Baakse Beek, de Veengoot, de Vordense Beek/Baakse Beek, de Lindense Laak, de Vierakkersche Laak en het Groene Kanaal. Deze waterwegen zijn in de jaren '30 van de 20e eeuw en vervolgens gedurende de ruilverkavelingen in de jaren '50 en '60 gekanaliseerd. De voor de Midden-Achterhoekse afwatering van groot belang zijnde Veengoot en Baakse Beek monden bij Wichmond uit in het Groene Kanaal. Deze mondt op zijn beurt uit in de IJssel. Reeds in 1804 liet de eigenaar van het landgoed Wildenborch (A.C.W. Staring) de Wildenborchse Veengoot aanleggen tot aan de Berkel. Het kavelpatroon in de gemeente Vorden is overwegend onregelmatig. Alleen in de voormalige broek- en veengebieden is sprake van een meer regelmatig - meest strookvormig- kavelpatroon. De landgoederen in de dekzandgebieden worden gekenmerkt door een weer regelmatig, planmatig verkavelingspatroon. Hier is een aanzet tot een radiaalvormige structuur aanwezig.
Wichmond en Vierakker zijn gelegen op rivierduinen in het rivierdal. In het rivierdal zijn kunstmatig heuvels opgeworpen ten behoeve van de vestiging van boerderijen (de Baakse Overlaat werd omstreeks 1955 gedicht). In ruime zin ligt Vorden op de overgang van het Achterhoekse dekzandgebied naar het IJsseldal. De overige nederzettingen zijn ontstaan op hoger gelegen gedeelten in het dekzandgebied, overwegend nabij de overgang naar een drassiger terreingedeelte.
Rondom Vorden, Delden en Linde liggen essencomplexen. In het westen, zuiden en oosten van de gemeente is een kampen- en landgoederenlandschap ontstaan. De markegebieden lagen vanaf de late Middeleeuwen tot in de eerste helft van de 19e eeuw op de dekzandgebieden in het noorden en oosten van de gemeente. De landgoederen besloegen een groot deel van het grondbezit in de gemeente Vorden.

Afbeelding 4
Indeling in dorpsgebieden en gemeenten

VERKLARING

—·— oude dorpsgrenzen (± 1790)

– – – – buurtschappengrenzen

——— gemeentegrenzen (juni 1985)

3. INFRASTRUCTUUR

Vorden ligt aan de oude handelsroute Zutphen-Winterswijk. Deze weg werd omstreeks 1832 verhard. De weg van Vorden naar Hengelo werd in 1859 verhard. In deze tijd is ook de weg Vorden-Lochem verhard. De weg van Zutphen naar Doesburg en Doetinchem, die voor een deel de westgrens van de gemeente Vorden vormt, is waarschijnlijk rond het midden van de 19e eeuw van een grindlaag voorzien. Het heeft tot in de 20e eeuw geduurd voordat begonnen werd oude zandwegen, fungerend als verbindingswegen, te verharden.

Langs de oude handelsweg Zutphen-Winterswijk werd in 1878 een spoorlijn geopend, met een station te Vorden. In 1902 opende de Tramweg Maatschappij Zutphen-Emmerik (Z.E.) een tramlijn tussen Doetinchem-Vorden-Zutphen. Een jaar later opende de Tramweg Maatschappij De Graafschap (T.M.D.G.) een tramlijn tussen Zutphen, Vorden en Hengelo. Op dit traject heeft vanaf 1881 een omnibus gereden. Vanaf 1926 werden op dit traject bussen ingezet. In 1923 opende de Z.E. een buslijn tussen Doetinchem, Steenderen en Zutphen, over de oude verbindingsweg langs de IJssel. Vanaf 1933 heeft de T.M.D.G. een buslijn tussen Vorden en Ruurlo geopend.

Ondanks de vele afwateringskanalen kent de gemeente Vorden geen bevaarbare waterweg. De gemalen in de Bakerwaardsche Laak en de stuwen in de Vierakkersche Laak dateren uit de periode van ruilverkavelingswerkzaamheden na 1950.

Vanaf 1922 is de gemeente Vorden aangesloten op de provinciale electriciteitsvoorziening van de P.G.E.M.

Afbeelding 5
Voornaamste wegen gemeente Vorden omstreeks 1930

4. NEDERZETTINGSSTRUCTUUR

4.1. Algemeen

Van min of meer permanente bewoning is vanaf de 8e eeuw sprake. Wichmond wordt in 794 genoemd. Delden en Vorden zijn in 970, respectievelijk 1121 voor het eerst schriftelijk vermeld. Het gaat om kleine nederzettingen in een waterrijk gebied. Omstreeks 1200 werden de marken van Vorden, Delden, Linde, Mossel en Veldwijk opgericht, met Vorden als centrale plaats. In de late Middeleeuwen werden zeven kastelen gebouwd (een achtste in 1776), waarvan de eigenaren grote delen van het grondgebied van Vorden in eigendom hadden.

4.2. Functionele ontwikkelingen

Periode 1800-1850

In 1829 werd de Vordense marke verdeeld. Delen van het Grote Veld, dat zich uitstrekt op het hoger gelegen, vlakkere dekzandgebied, werden geleidelijk aan bebost. In de gemeente Vorden speelt de landbouw een grote rol. De huisnijverheid had vooral betrekking op de weverij.

Periode 1850-1900

Vanwege het extensieve beheer van de landgoederen en het hoge aandeel pachtboeren, bleef het grondgebruik in de tweede helft van de 19e eeuw tamelijk stabiel. De huisnijverheid werd op bescheiden schaal voortgezet. Tussen 1852 en 1854 heeft een katoenweverij met 13 weefstoelen bestaan. Daarmee was de rol van de textielnijverheid in Vorden beëindigd. De linnenweverij en klompenmakerij waren eveneens in de gemeente Vorden vertegenwoordigd. Op industrieel vlak, na 1860, werden enkele initiatieven ontplooid, die overigens weinig werkgelegenheid boden. Het ging om een apparatenbedrijf (GEMS 1859), een looierij (1878), een vleeswarenfabriek (1888) en een zuivelfabriek (1893).

Periode 1900-1940

De groei van het bevolkingsaantal voor wat betreft de periode 1850-1940 vond vooral plaats vanaf 1902 (zie afbeelding 6), mogelijk in samenhang met de opening van eerder genoemde tramlijnen. Het vertrekoverschot nam in elk geval sterk af. Dit duidt op een verbetering van de bestaansmogelijkheden binnen de gemeentegrenzen. De invloed van het grootgrondbezit is vanaf het begin van de 20e eeuw steeds meer afgenomen. Desondanks bleef ca. 80% van de agrarische bedrijfshoofden pachtboer. In het begin van de 20e eeuw vonden grootscheepse ontginningen van woeste grond plaats, in de vorm van met bosaanplant. Het 650 hectare grote landgoed Wildenborch werd grotendeels geveild. Een aantal pachtboerderijen werd verkocht aan nieuwe eigenaren. Van grootscheepse industrialisatie is in de gemeente Vorden voorshands geen sprake geweest. Enkele nieuwe fabrieken werden opgericht: een zuivelfabriek (1901), Empo fietsenfabriek (1904), een borstelfabriek (1910) en een matrassenfabriek (1921).

Uit de vóór 1900 bestaande nijverheid kwamen een timmerfabriek, een meubelfabriek en een leerwarenfabriek voort. De meubelfabriek, en de reeds bestaande apparatenfabriek en de vleeswarenfabriek boden werk aan ca. 100 personen.

Afbeelding 6
Bevolkingsontwikkeling gemeente Vorden 1850-1940
(indexcijfers, waarbij in 1850 2.877 inwoners; excl. inwoners na de gemeentelijk herindeling in 1989 = 100)

4.3. Stedebouwkundige structuur

Binnen de gemeente Vorden liggen de hoofdkern Vorden en de kernen Wichmond en Kranenburg.

Vorden

Voor het ontstaan van Vorden is de ligging aan de Vordense Beek en de verbindingsweg van Zutphen naar Groenlo en Winterswijk van belang. De naam Vorden duidt op een doorwaadbare plek in de beek. In wezen is er sprake van een kasteel-voordeplaats.
Rond 1850 bestond de voornamelijk op de landbouw gerichte bebouwing uit boerderijen langs de Zutphenseweg, het Hoge en de Dorpsstraat. In de periode 1850-1940 werden de Dorpsstraat en de Zutphenseweg verder verdicht, waarbij de Zutphenseweg voornamelijk villabebouwing kreeg. Lintvormige bebouwing met voornamelijk burgermanswoningen vond plaats lang het Hoge, de Schoolstraat, de Smidsstraat en de Molenweg. Mede door de aanleg van de spoorlijn werden in noordelijke richting aan de Insulindelaan, de Stationsweg en Enkweg middenstandswoningen en enkele villa's gebouwd. In de buurt van het station werd rond 1910 een borstelfabriek gebouwd. In de loop van genoemde periode ontwikkelde zich in de Burgemeester Galleestraat en de Dorpsstraat de winkelfunctie: de Dorpsstraat kreeg tevens een horeca-accent.

Vorden omstreeks 1988

Wichmond

Deze kern bezat in 1850 een verspreide structuur langs de Dorpsstraat. In de periode 1850-1940 verdichtte de bebouwing en werd nabij het kruispunt Vierakkersestraatweg en Dorpsstraat op het eind van de vorige eeuw een R.K. kerk, pastorie en verenigingsgebouw opgericht.

Kranenburg

Deze kern is uit een buurtschap ontstaan. De bebouwing is lintvormig geconcentreerd aan de Ruurloseweg, nabij de kerk, klooster en pastorie, die hier in 1867 werden gebouwd.

Verspreide bebouwing
Het buitengebied van Vorden wordt gekenmerkt door een kampenlandschap, waarbij de boerderijen in clusters in buurtschappen gelegen zijn, o.a. Mossel, Linde, Kiefskamp, Delden, Vierakker, 't Medler en Wildenborch. Veel boerderijen worden omgeven door hoge erfbeplantingen. Verder komt een vrij dicht netwerk van houtwallen, houtsingels en wegbeplantingen langs de slingerende wegen voor. Verder komen er veel kastelen en buitenplaatsen met oude bossen in het gebied voor, o.a. Hakfort, Onstein, de Wiersse, 't Medler, Wildenborch, den Bramel, Kiefskamp, Vorden, Suideras, Wientjesvoort. De landgoederen en kastelen zijn veelal gelegen in en nabij de beekdalen, waardoor een duidelijke structurele samenhang aanwezig is.
Met name in het zuidelijk deel van het grondgebied van de gemeente Vorden wordt het landgoederenlandschap afgewisseld met het kampenlandschap. Beide landschapstypen zijn nog goed herkenbaar.

4.4. Ontwikkelingen na 1940
Na 1940 vond in Vorden de woonbebouwing aan de west- en zuidzijde plaats. Langs de spoorlijn kwam in oostelijke richting een beperkte industrie-ontwikkeling op gang.
De kernen Wichmond en Kranenburg ondergingen een beperkte geconcentreerde uitbreiding van de woonbebouwing.

4.5. Karakterisering geïnventariseerde bebouwing

Wonen
Behalve Huis 't Suideras (1890-1892) in neorenaissancestijl van de hand van G. te Riele Wzn. te Vierakker, Huis het Enzerinck (1835) te Vorden en Wientjesvoort (ca. 1850) zijn ook enige landhuizen uit de periode ca. 1930-1936 op landgoederen gelegen.
Op de landgoederen van 'de 8 kastelen' de Wildenborch, 't Medler, de Wiersse, het Onstein, de Kieftskamp, Vorden, Den Bramel en Hackfort en genoemde huizen 't Suideras, het Enzerinck en Wientjesvoort zijn ten behoeve van het personeel dienstwoningen opgericht.
In de kern van Vorden zijn verspreid te vinden: de tamelijk gewijzigde villa Het Wiemelinck (ca. 1860), met dienstwoning en omringd door landschapstuin, een enkele markante villa (XXa), kleinere woonhuizen (ca. 1875-1910), deels in eclecticistische stijl, een reeks middenstandswoningen (ca. 1930-1936) onder meer langs de Zutphenseweg en de Ruurloseweg, en enkele arbeiderswoningen (ca. 1900).

Werken
De geïnventariseerde bebouwing in de gemeente Vorden bestaat vooral uit boerderijen, waarvan enkele in de kern van Vorden. Het leeuwendeel betreft rechthoekige hallehuizen. Zij komen vooral voor op de landgoederen en vallen op door hun traditionele meerruits vensters en veelal de aanwezigheid van een waterpomp in de voortuin. De T-boerderijen en de krukhuizen vindt men vooral in de buitengebieden van Wichmond en Vierakker, deels op ietwat verhoogde terreinen. Veel boerderijen hebben een halleschuur, een aantal een parapluberg en sommige een bakhuisje. Alle boerderijen hebben een langsdeel met segment- of korfboogvormig afgesloten deeldeuren. De gemeente telt drie windkorenmolens, die te Vorden (1850, 1851) zijn van het stellingmolentype, die te Kranenburg (1890) van het beltmolentype. Bij een maalderij (ca. 1900) te Vierakker ligt een winkel/woonhuis (1920). Enkele markante winkels worden ook te Vorden en Wichmond aangetroffen. Bij de R.K. kerk te Vierakker ligt een voormalige winkel/café/kosterswoning (XIXb), in de kern van Vorden een hotel (XIXb) en erbuiten een voormalig danszaaltje (1920) met woonhuis (1912). Een fabriek in Vorden (XXb) en een te Kranenburg zijn enigszins gewijzigd, een klein bedrijfspand uit ca. 1935 te Vorden is gaaf. Twee houtzagerijen te Vorden, waarvan één op landgoed Den Bramel is gelegen, hebben hun functie verloren.
Bij de kastelen, c.q. grote landhuizen zijn koetshuizen/stalgebouwen annex dienstwoningen geplaatst. In Wichmond bevindt zich een schaapskooi.

Infrastructuur
Het stationsgebouw aan de rand van de kern van Vorden stamt uit 1877/1919. De gemeente bezit drie brug/sluizen, twee te Vierakker en één te Wichmond vlakbij de IJssel.

Maatschappelijke voorzieningen
Het R.K. complex te Kranenburg bestaat uit een 3-beukige kerk van het basilicatype in neogotische stijl (1856) van P.J.H. Cuypers, een pastorie (1856?), klooster (XXA), school (XXa) en meesterswoning (XIXd) en een begraafplaats.
Het R.K. complex te Vierakker bestaat uit een 3-beukige hallekerk in neogotische stijl (1869/1870) van H.J. Wennekers, een pastorie in dezelfde stijl (1869/1870?), een patronaatsgebouw (ca. 1900) en een begraafplaats en bevindt zich vlakbij landgoed 't Suideras.
In Vorden staat een gereformeerde kerk (1952), in Wichmond een N.H. kerk en school (ca. 1860?). In de bossen van Vorden is een begraafplaats met dienstwoning aangelegd. Het gemeentehuis van Vorden (XXc) heeft zijn oorspronkelijke functie verloren. In het buitengebied van Kranenburg herinnert een klein monument aan een in 1837 gesloopte kapel.

ZUTPHEN
Kaart 1
TYPOLOGIE UITBREIDINGEN GEMEENTE VORDEN 1850-1940
Vorden
Gem. Vorden
Kranenburg
Wichmond
Baak
Lieren
Valkenkamp
Het Groote Veld
Lesten
Vierakker
Linde
Nordenk
Delleensche Broek
Lesten'sche Broek
Het Hooge Broek
Het Lage Broek
Haakscha Broek
- 18 -

4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Vorden 1850-1940

Toelichting op kaart 1

Type aanduiding	**Type-omschrijving**
- Lineaire ontwikkelingen	
▭▭▭▭	- functie: gemengd of wonen - niet-planmatige ontwikkelingen

4.7. Bijzondere gebieden

De term bijzonder gebied wordt gehanteerd voor gebieden die zijn gebouwd of aangelegd in de periode 1850-1940. Bij de beoordeling is de criterialijst (zie blad 20) gehanteerd volgens de zgn. "MIP-handleiding". Hierbij zijn grotere samenhangende (stede-)bouwkundige structuren bekeken. Bij de bouwkundige inventarisaties zijn samenhangende bouwkundige complexen aangegeven.
Dat in de gemeente geen of weinig bijzondere gebieden voorkomen, zegt niets over de schoonheid of opbouw van de gemeente.

Bijzondere gebieden gebouwd of aangelegd in de periode 1850-1940 komen in de gemeente Vorden niet voor.

CRITERIA VOOR DE AANDUIDING BIJZONDERE GEBIEDEN

I. Intrinsieke stedebouwkundige kwaliteit, zoals:
   1. kwaliteit van het ruimtelijk concept;
   2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen;
   3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteit;
   4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkelingen (b.v. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark)

II. Bijzondere historische betekenis, zoals:
   1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;
   2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedebouwkundig denken;
   3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering)

III. Stedebouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:
   1. betekenis als onderdeel van een groter geheel
   2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;
   3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel

IV. Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)

V. Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN/KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR

Archieven en bibliotheken

* Rijksarchief in Gelderland
* Gemeente Vorden
* Katholieke Universiteit Nijmegen, faculteitsbibliotheek Beleidswetenschappen
* Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek
* Bibliotheken Provincie Gelderland

Afbeeldingen

*	Afbeelding 1	Gemeente Vorden, 1867
*	Afbeelding 1a	Gemeente Vorden omstreeks 1867
*	Afbeelding 2	Grenswijziging gemeente Vorden 1850-1990
*	Afbeelding 3	Geomorfologische kaart gemeente Vorden
*	Afbeelding 4	Indeling in dorpsgebieden en gemeenten
*	Afbeelding 5	Wegenkaart gemeente Vorden omstreeks 1930
*	Afbeelding 6	Bevolkingsontwikkeling gemeente Vorden 1850-1940
*	Kaart 1	Typologie uitbreidingen gemeente Vorden 1850-1940

Kaartmateriaal

* Topografische kaart 1/25000 en 1/50000, diverse jaargangen
* Bodemkaart 1/50000, 1970
* Rivierkaart 1/10000, diverse jaargangen
* Topografische en Militaire Kaart 1/25000 en 1/50000, 1850-1864
* Kaartenboek van Gelderland 1843
* J. Kuijper, Gemeente-atlas van Gelderland 1868, Leeuwarden, 1970

Literatuur

* Brinkman, G.W. e.a., *Vorden; een historische verkenning*, Vorden, 1987

* Broek, J. v.d., *Van Slap-Af naar Asfalt; een verhaal over wegverhardingen in de gemeente Vorden, in: Vordense Kronyck, 1989*

* Demoed, H.B., *Grepen uit de geschiedenis van de markte Vorden, In: Vordense Kronyck, 1989*

* Heeringa, T., *De Graafschap; een bijdrage tot de kennis van het cultuurlandschap en van het scholtenprobleem*, Zutphen, 1934

* Heitling, W.H., *De Achterhoek; langs Berkel en Slinge*, Lochem, 1959

* Poodt, J., en Cosijn, R., *Landgoederen in Vorden*, Wageningen, 1977

* Reinders, M., *Withmundi-Wichmond 794 -1968; het oudste kerkdorp van de Graafschap*, Zutphen, 1968

* *Bestemmingsplannen gemeente Vorden*

Oosterbeek, 1992

Stichting MIP-Gelderland
Oranjeweg 60
6861 BL OOSTERBEEK
tel. 085 - 336 326